

Висновки. До початку третього кварталу 2008 р. в Україні спостерігалася стійка тенденція до зростання рівня фінансового левериджу підприємств. Це, зокрема, свідчить про те, що на ринку домінували позитивні очікування, а ризик та нерівномірність розвитку фінансових інструментів компенсувалися шляхом заміщення довгострокових кредитних ресурсів короткостроковими. Недовіра до вітчизняної валюти та як наслідок домінування валютних позик у період розвитку та поглиблення фінансової кризи викликали зворотній ефект операційного важеля. Таким чином наприкінці 2008 – на початку 2009 р. у вітчизняних підприємств, що залучали борговий капітал, відбулося значне погіршення коефіцієнтів поточної ліквідності, зокрема, внаслідок непрогнозованого подорожчання кредитних ресурсів. Такий сценарій розвитку подій не слід вважати наслідком надмірно високого рівня левериджу підприємств, адже після невеликого зниження наприкінці 2008 р. його величина в середньому по економіці дещо стабілізувалася і не демонструє ознак подальшого зниження. Це може також бути наслідком накопичення поточних платежів за довгостроковими позиками та невчасного погашення короткострокових. Проте все ж, на нашу думку, труднощі, з якими довелося зіткнутися підприємствам-боржникам, у першу чергу, викликані викривленнями у розвитку фінансового ринку, низьким ступенем участі банківського сектора у фінансуванні інвестиційних проектів у реальному секторі, недовірою до вітчизняної валюти та згаданою тенденцією до зміщення довгострокових позик короткостроковими.

Література

1. Структура балансу підприємств за видами економічної діяльності. – 2009. – [Цит. 2009, 12 вересня]. – Доступний з: <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.
2. Інвестиції в основний капітал за джерелами фінансування. – 2009. – [Цит. 2009, 20 вересня]. – Доступний з: <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.

Надійшла 12.06.2009

УДК 330.357

М. В. ШАРКО, І. А. СИСОЄНКО
Херсонський національний технічний університет

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬОНОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

В статті дана загальна характеристика стану підприємств льонарської галузі України на сучасному етапі. Проведено аналіз стану підприємств первинної переробки льону та економічних показників їх розвитку.

In article the general characteristic of a condition of branches of processing of flax Ukraine at the present stage is given. The analysis of a condition of the enterprises to a preprocessing of flax and economic indicators of their development is carried out. It is offered a number of actions for overcoming crisis position of branch.

Ключові слова: льонарська галузь України, економічні показники розвитку.

Вступ. Геополітичне, гео економічне становище України, історичні, економічні, культурні, етнонаціональні зв'язки і традиції, з одного боку, ідеальні умови для вирощування, розвиток інтеграційних, глобалізаційних процесів в сучасному світі льону, з іншого боку, зумовлюють необхідність аналізу показників розвитку однієї із перспективних галузей рослинництва – льонарства, взаємовідносин її з промисловими переробними підприємствами, економічними об'єднаннями зокрема.

Дивлячись у майбутнє можна побачити величезний потенціал розвитку льонарської галузі країни. Адже реальний і потенційний резерв підприємств льонарства закладений у самій рослині, яка є унікальною з погляду на багатогранність і безвідходність використання. Сьогодні майже не існує галузі, в якій би не використовувався льон. Крім того, льон-довгунець є основною технічною культурою комплексного застосування, яка ідеально підходить для вирощування на півночі України та у Поліссі.

Сучасний стан льонопромислового підкомплексу характеризується недостатнім рівнем його розвитку, високим ступенем зношеності матеріально-технічної бази. Розвиток сфер, які охоплюють виробництво льону-довгунця в сільськогосподарських підприємствах та їх переробку в промисловості неможливий без налагодженої взаємодії їх підрозділів на основі взаємовигідних економічних відносин [1]. А тому й виникає необхідність аналізу економічних показників розвитку цієї галузі.

Основний розділ. Аналіз прибутковості роботи загалом акціонерних товариств у льонарстві свідчить, що ця галузь у 2006 – 2007 роках стала самою збитковою. В зв'язку з цим в останні роки велика кількість льонопереробних підприємств виставлена на продаж навіть з можливістю репрофілювання новими власниками, або вже була продана та розібрана на брухт. До таких проектів, які реалізуються на початку 2008 року можна віднести Новгород-Сіверський льонозавод, Марчихина-Будську фабрику з виробництва лляних канатів, (реалізується як заставне майно в банку), Сядринський льонозавод (Чернігівська область). А, наприклад, ВАТ „Дубровицяльон” у 2002 – 2003 роках не змогли продати з

аукціону як цілісний майновий комплекс. В 2004 році на продаж виставили окремо контору, а обладнання, змонтоване у 60-х роках, було здано на брухт. Гроші, отримані внаслідок реалізації майна, пішли на виплату заборгованості по заробітній платі.

Необхідно відмітити, що всі аналізовані підприємства за результатами 2007 року мали суттєву реалізацію готової продукції порівняно з іншими підприємствами галузі. В табл. 1 наведено аналіз доходів (виручки) від реалізації продукції цими підприємствами за 2004-2007 роки.

Таблиця 1

Аналіз доходів (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн

Підприємства \ Роки	2004	2005	2006	2007	2008	Середній показник 2004-2008 років
ВАТ „Куликівський льонозавод”	1524,30	3068,60	3151,50	1624,1	-	2342,1
ВАТ „Коростишівський льонозавод”	173,6	101,5	134,9	849	1593,3	570,46
ВАТ „Камінь-Каширський льонозавод”	420,7	380,4	150,4	170,3	0	280,45
ВАТ „Макарівський льонозавод”	671,4	711,3	788,7	727,6	793,9	738,58
ВАТ „Кам'янка-Бузький льонозавод”	119,1	129,9	103,9	445,6	492,5	272,6
ВАТ „Житомирльон”	691,4	755	524,5	1014	713	739,58
ВАТ "Льонокомбінат "Старосамбірський"	2232,50	1590,80	1539,30	2028,3	1735	1825,18

Необхідно відзначити, що останні чотири роки є періодом відносної стабілізації економічної ситуації в галузі льонарства. Однак ситуація для українських льонарів залишається складною, про що свідчить і той факт, що льонокомбінати: Житомирський ВАТ „Льонотекс” і Рівненський ВАТ „Рівнелльон”, – функціонують з низьким рівнем завантаженості потужностей [2].

Аналізуючи динаміку зміни доходів, можна відзначити, що на підприємствах відбулася стабілізація та зростання доходів. При порівнянні показників 2007 року з результатами 2004 року виключенням стали ВАТ „Камінь-Каширський льонозавод” та ВАТ „Льонотекс”.

Загалом, аналізуючи динаміку прибутковості підприємств (табл. 2), треба відзначити, що за останні два роки в галузі досить мала кількість підприємств змогла наростити обсяги виробництва і стати прибутковими.

Таблиця 2

Аналіз прибутковості (збитковості) підприємств льонопереробної галузі, тис. грн

Підприємства \ Роки	2004	2005	2006	2007	2008	Середній показник 2004-2008 років
ВАТ „Куликівський льонозавод”	410,9	754,7	5,1	479,5	-	412,55
ВАТ „Коростишівський льонозавод”	-459,3	33,8	60,2	2,3	5,1	-71,58
ВАТ „Камінь-Каширський льонозавод”	-280,4	-376,5	-417,7	-347,3	-206,4	-325,66
ВАТ „Макарівський льонозавод”	-35	-68,4	-230,2	-328,4	-589,9	250,38
ВАТ „Кам'янка-Бузький льонозавод”	35,7	0,2	-162	-341,8	-68,9	-107,36
ВАТ "Льонокомбінат "Старосамбірський"	225,3	-232,3	-203	-332	-395	-187,4
ВАТ „Житомирльон”	-75,3	-55,6	52,8	7,9	-90,4	-32,12
ВАТ „Рівнелльон”	10	-23	-46	-130	-6400	-1317,8
ВАТ „Льонотекс”	-6268,20	-4951,10	-1280,4	230,2	-2269	-2907,7

Але особливе занепокоєння викликає наростання збитковості колишнього флагмана галузі в Європі ВАТ „Рівнелльон”, який у кінці восьмидесятих років минулого століття експортував понад 80% своєї

продукції у 27 країн світу.

Кадри відіграють особливу роль у виробничому процесі, саме від них залежить, наскільки ефективно використовуються на підприємстві засоби виробництва і наскільки успішно працює підприємство в цілому. Тому на кожному підприємстві повинна розроблятися і здійснюватися кадрова політика, що спрямована на створення здорового і працездатного колективу [3]. Аналіз чисельності (в еквіваленті повної зайнятості) на аналізованих підприємствах наведено в табл. 3. Згідно з таблицею видно, що загалом середня чисельність на цих підприємствах зменшилася у відповідності до обсягів переробленої сировини. Найбільша втрата робочих місць в галузі, навіть з урахуванням створення на базі підприємства ЗАТ „Житомирська лляна мануфактура”, була на ВАТ „Льонотекс”. Чисельність по цьому підприємству в період 2004-2007 років зменшилась в 50 разів з 1680 чол. до 34 чол. Окремо треба відзначити ВАТ „Коростишівський льонозавод”, який в 2007 році наростив обсяги виробництва та збільшив чисельність до 38 осіб.

Таблиця 3

Аналіз чисельності (в еквіваленті повної зайнятості) на підприємствах льонопереробної галузі, чол.

Підприємства	Роки					Індекс зміни чисельності 2008/2004 рр.
	2004	2005	2006	2007	2008	
ВАТ „Куликівський льонозавод”	71	85	93	60	-	0,845
ВАТ „Коростишівський льонозавод”	5	2	16	38	14	2,8
ВАТ „Камінь-Каширський льонозавод”	44	15	8	6	2	0,045
ВАТ „Макарівський льонозавод”	46	44	45	23	18	0,39
ВАТ „ Кам’яно-Бузький льонозавод”	145	26	13	15	6	0,041
ВАТ „Житомирльон”	38	30	30	36	20	0,53
ВАТ "Льонокомбінат "Старосамбірський"	135	90	56	50	42	0,31
ВАТ „Рівнелльон”	304	109	102	142	76	0,25
ВАТ „Льонотекс”	1 680	586	71	34	26	0,015

Політика в області оплати праці є складовою частиною управління підприємством, і від неї значною мірою залежить ефективність його роботи, тому що заробітна плата є одним із найважливіших стимулів у раціональному використанні робочої сили [3].

Таблиця 4

Фонд оплати праці підприємств льонопереробної галузі, тис. грн

Підприємства	Роки					Середній показник 2004-2008 років
	2004	2005	2006	2007	2008	
ВАТ „Куликівський льонозавод”	558,7	443,4	438,2	410,1	-	462,65
ВАТ „Коростишівський льонозавод”	6,8	7,2	18,1	232,7	124,6	77,88
ВАТ „Камінь-Каширський льонозавод”	9,2	14,1	19	21,2	38,8	20,46
ВАТ „Макарівський льонозавод”	300,3	315,6	325,2	213,2	187,1	268,28
ВАТ „ Кам’яно-Бузький льонозавод”	33,4	69,4	64,5	157,4	202,2	105,38
ВАТ «Льонокомбінат «Старосамбірський»	128,4	112,4	149,6	306,7	383	215,9
ВАТ „Житомирльон”	527,8	372,9	392,3	1440,4	273,8	601,64
ВАТ „Рівнелльон”	906	612	722	740,6	790	754,12
ВАТ „Льонотекс”	7 157,20	5 615,90	1 493,80	357,5	286	2982,08

Аналіз даних табл. 4 свідчить про необхідність залучення коштів для придбання нових основних фондів, замалу кількість спеціалістів та низьку заробітну плату в льонарстві, що говорить про проблеми не тільки на одному підприємстві, а у всій галузі в цілому.

Льонопереробні підприємства мають проблему ефективного управління дебіторською заборгованістю, яка займає вагомий частку в оборотних активах, що спричиняє кризу взаємонеплатежів. Більшість льонопереробних підприємств практично не мають можливості нормально функціонувати у зв'язку з наявністю дебіторської заборгованості [4]. Хоча необхідно відзначити, що на деяких підприємствах за останні роки дебіторська заборгованість зменшилася.

Наприклад, ВАТ "Льонокомбінат "Старосамбірський" (табл. 5) зменшив дебіторську заборгованість в 4 рази, ВАТ „Житомирльон” – в 3,6 рази, ВАТ „Льонотекс” – в 3,5 рази. Для стабільного функціонування підприємства необхідно, щоб підприємці, приймаючи рішення, мали достовірну інформацію про фінансовий стан підприємства, і, зокрема, про стан не лише дебіторської заборгованості, а також про рівень кредиторської заборгованості, причини, в результаті яких вона виникла.

Особливо це стосується кризи неплатежів, тому що кредиторська заборгованість на деяких з аналізованих підприємств досягла величезних сум і має тенденцію до зростання. А це, в свою чергу, не стимулює постачальників до тісної співпраці протягом довгого періоду.

За аналізований період (табл. 5) лише ВАТ „Льонокомбінат Старосамбірський” зменшив кредиторську заборгованість в 3 рази, ВАТ „Льонотекс” – в 2,1 рази, ВАТ „Коростишівський льонозавод” – в 1,4 рази.

Таблиця 5

**Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємствах
(дебіторська / кредиторська), тис. грн**

Підприємство	Роки					Середній показник 2004-2008 років
	2004	2005	2006	2007	2008	
ВАТ „Куликівський льонозавод”	645	674	636	684	-	659,75
	162,5	175,4	217,4	281,3	-	209,15
ВАТ „Коростишівський льонозавод”	173	121,1	124	101	179	139,62
	194,9	218,5	218,5	139,1	100,3	174,26
ВАТ „Камінь-Каширський льонозавод”	13,6	15,4	9,5	7,6	8,6	10,94
	1,0	-	2,1	112,1	186,8	60,4
ВАТ „Макарівський льонозавод”	82,3	267,4	132,9	154,4	103,3	148,06
	37	177,1	136,1	211,9	600,3	232,48
ВАТ „Кам'яно-Бузький льонозавод”	125,1	57,5	24,7	275,2	189,6	134,42
	138,3	117,3	93,6	500,6	491,6	268,28
ВАТ „Житомирльон”	827,9	637,9	248,7	224,7	205,6	428,96
	1 120,30	954,6	1171,9	1198,4	1207,2	1130,48
ВАТ "Льонокомбінат "Старосамбірський"	195,4	243,6	51	47	145	136,4
	98	202,7	92,3	29,6	45	935,2
ВАТ „Рівнелльон”	491	356	189	263	335	326,8
	1 258	1 471	1739	2242	222	1386,4
ВАТ „Льонотекс”	3189,5	1781	1258,4	887,6	873	1597,9
	20 647,50	19 063	9544,5	9539,8	9559	13670,76

Викликає занепокоєння зростання кредиторської заборгованості ВАТ „Кам'яно-Бузький льонозавод” в 3,6 рази. При детальному аналізі структури заборгованості видно, що підприємство найбільше в 2007 році заборгувало постачальникам паливно-мастильних матеріалів та сировини.

Отже, підводячи підсумки роботи кожного з аналізованих підприємств, можна визначити головні проблеми, які постали перед ними: відсутність достатньої кількості сировини внаслідок ліквідації та реорганізації великих сільськогосподарських підприємств, зниження мотивації та стимулювання аграріїв, які традиційно займалися вирощуванням льону, внаслідок порушення цінового паритету між галузями льонопереробного комплексу, підвищення вартості та погіршення якості сировини, що впливає на темпи зростання собівартості льонопродукції, які значно перевищили темпи зростання цін, що призвело до падіння рентабельності [5].

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, необхідно підкреслити, що аналіз, оцінка ситуації, яка склалась у льнопромисловому підкомплексі України, дає право сказати про те, що інфляційні процеси, порушення міжгалузевого еквівалентного обміну, незадовільна матеріально-технічна база виробництва луб'яних культур ще не дозволяють більшості льонарських підприємств повністю адаптуватись до жорстких вимог ринкової економіки, що свідчить про потребу в кардинальних змінах. До цього ж з боку держави зроблено поки що замало, щоб призупинились деструктивні процеси в льонарстві, аби наявні позитивні тенденції в галузі набули більш стабільного розвитку.

Суть подальшого вирішення проблеми стабілізації виробництва та переробки льнопродукції лежить саме в площині ставлення держави до розвитку галузей та її впливу на формування ринку волокна, а саме: надання реальної адресної підтримки льноосіючим господарствам, створення умов для розвитку інтеграційних процесів в агропромисловому комплексі льновиробництва.

Література

1. Філіпенко А. Інтеграційні перспективи України: бігравітаційна модель / А. Філіпенко // Економіка України. – 2005. – № 6. – С. 11–14.
2. Кривицька О. Р. Планування прибутку підприємства при визначенні стратегії його розвитку / О. Р. Кривицька // Фінанси України. – 2005. – № 3. – С. 138–146.
3. Курс для вищого управленческого персоналу / [сокр. пер. с англ.; под научн. ред. В. И. Терещенко]. – М. : Экономика, 1991. – 807 с.
4. Бугай В. З. Управління дебіторською заборгованістю підприємства / В. З. Бугай // Держава та регіони : серія : Економіка та підприємництво. – 2007. – № 1. – С. 60–63.
5. Дем'яненко М. Стратегія розвитку агропромислового комплексу України / Дем'яненко М. – К. : Проект, 2005. – 324 с.

Надійшла 04.06.2009